

Крутько М.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка

Романашенко М.О.

студентка
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка

Романашенко І.О.

магістр
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка

Krutko Marharyta

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Accounting and Audit
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

Romanashenko Maryna

Student
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

Romanashenko Iryna

Master
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

THE ROLE OF INNOVATION AND INVESTMENT PROCESSES IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE

У статті розглянуто роль інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки України. Основною метою дослідження є визначення понятійно-категоріального апарату і встановлення теоретико-методологічних аспектів, які впливають на формування сутності та значення інноваційно-інвестиційного забезпечення в розвитку сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано думки вчених щодо визначення економічної сутності понять «інноваційний процес» та «інвестиційний процес». На основі аналізу стало можливим авторське визначення поняття «інноваційно-інвестиційний процес» як економічної категорії. Установлено необхідність використання сучасних світових технологічних розробок для полегшення ведення господарської діяльності агропромислових підприємств та важливість залучення інвестиційних ресурсів. Зазначено необхідність подальших досліджень у напрямі розроблення програми інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки.

Ключові слова: інноваційний процес, інвестиційний процес, агропромисловий комплекс, національне господарство, сільське господарство.

В статье рассмотрена роль инновационно-инвестиционных процессов в аграрном секторе экономики Украины. Основной целью исследования является определение понятийно-категориального аппарата и установление теоретико-методологических аспектов, которые влияют на формирование сущности и значения инновационно-инвестиционного обеспечения в развитии сельскохозяйственных предприятий. Проанализированы мнения ученых относительно определения экономической сущности понятий «инновационный процесс» и «инвестиционный процесс». На основе анализа стало возможным авторское определение понятия «инновационно-инвестиционный процесс» как экономической категории. Установлена необходимость использования современных мировых технологических разработок для облегчения ведения хозяйственной деятельности агропромышленных предприятий и важность привлечения инвестици-

онных ресурсов. Указана необходимость дальнейших исследований в направлении разработки программы инновационно-инвестиционного развития национальной экономики.

Ключевые слова: инновационный процесс, инвестиционный процесс, агропромышленный комплекс, национальное хозяйство, сельское хозяйство.

The article considers the role of innovation and investment processes in the agricultural sector of Ukraine's economy. The main purpose of the study is to establish the main aspects that interpret the essence of innovation and investment support for the development of agricultural enterprises. The article states that only a small number of economists study innovation and investment processes. The definition of the concept of "innovation and investment process" is complicated by the lack of definition of the economic content of these categories in the legislation of Ukraine. The opinions of scientists on the definition of the economic essence of the concepts "innovation process" and "investment process" are analyzed. Based on the analysis, it became possible to define the concept of "innovation and investment process" as an economic category. Today, public authorities, owners of private agricultural enterprises and farms focus their attention and accumulate funds to solve problems of innovation and investment development. Without an innovative direction of investment, the formation of qualitative and quantitative economic growth in the country cannot take place. It is established that it is necessary to use modern world technological developments to facilitate the economic activity of agro-industrial enterprises and the importance of attracting investment resources. Modern world agriculture is at a high-tech stage due to the evolutionary development of technology. All countries of the world are focused on the use of ecological natural resources: solar, water, wind and land energy, the use of precision farming technology, including genetically modified products, nanobiotechnological developments, off-ground plant cultivation, satellite navigation systems, unmanned aerial vehicles. The article, based on the data of the State Statistics Service of Ukraine, analyzes the dynamics of the main indicators of development of the agricultural sector of the economy of Ukraine for 2015-2019. The need for further research in the direction of developing a program of innovation and investment development of the national economy is noted.

Keywords: innovation process, investment process, agro-industrial complex, national economy, agriculture.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні великого значення набуває розвиток техніко-економічного забезпечення всіх етапів процесу господарювання в аграрному секторі економіки нашої країни. Важливим є той факт, що тенденції, які притаманні всім прогресивним країнам, а саме розвиток сучасних технологій та економічних відносин, що здатні забезпечити нарощення інноваційно-інвестиційних потоків у реальний сектор економіки. Головним завданням, які прагне вирішити більшість країн, є генерація та впровадження інноваційного продукту, що зможе спростити суспільне існування, зменшити господарські витрати, забезпечити безпеку та доступність інновацій, стимулювати науково-технічний прогрес, який, своєю чергою, створює необхідні умови для економічної та продовольчої надійності і стабільності. Інноваційні дослідження та розробки в аграрному секторі мають особливе значення в частині забезпечення господарської діяльності через те, що вони здатні забезпечити злагоджене та безперервне функціонування агропромислового комплексу. Основні витрати, що виникають у процесі сільськогосподарської діяльності, складаються з витрат на технічне оснащення, оплату праці, витрати на паливо, добрива та ін. Найбільшу суспільну користь на всіх рівнях успішного функціонування господарських процесів у країні мають новітні розробки, які здатні забезпечити та націлені на екологічність сільського господарства по відношенню до навколишнього середовища та високу якість продукції. Одним із головних завдань сучасної стратегії розвитку України є розбудова та зміцнення національної економіки у тому числі за рахунок налагодження механізмів реалізації інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному секторі. Великого значення набувають питання щодо запровадження

ефективних та раціональних шляхів налагодження інноваційно-інвестиційного забезпечення стратегічно важливих секторів економіки, найважливішим з яких є аграрний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питання теорії і практики інвестиційних та інноваційних процесів досліджували зарубіжні вчені: Г. Александер, Дж. Бейлі, В. Беренс, Г. Бірман, Р. Брейлі, Л. Гітман та ін. Установлення та розмежування основних аспектів, які трактують і регулюють розвиток інновацій через призму інвестиційного забезпечення, знайшли своє відображення в працях таких відомих учених-економістів, як: В.В. Андрійчук, А.В. Балян, В.А. Борисова, І.І. Вініченко, В.М. Геєць, С.В. Герасимчук, С.О. Гуткевич, М.Я. Дем'яненко, О.Ю. Єрмаков, В.К. Збарський, Т.В. Калашнікова, Л.І. Катан, М.І. Кісіль, М.Ю. Куденська, М.Ю. Кожем'якіна, О.Т. Левандівський, Ю.О. Лупенко, М.І. Малік та ін. У дослідженнях науковців особливу увагу зосереджено на сучасності та перспективності подібних досліджень у розрізі безперервних змін та різноманітних віянь у дослідженнях біомедичних розробок, нанотехнологій та інших економічно важливих інноваційних продуктів, які потенційно можуть бути корисними для агропромислового сектору економіки. Особливого значення набуває встановлення сутності та значення інноваційно-інвестиційних процесів, які виступають основним елементом налагодження економічного механізму становлення та розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основними завданнями дослідження, що характеризують мету дослідження, є розкриття ролі інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки України; встановлення базових положень,

які трактують сутність інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку діяльності сільськогосподарських підприємств. Досягнення поставленої мети можливе лише за умови планомірного виконання актуальних завдань, до яких можна віднести розроблення понятійно-категоріального апарату економічної сутності інноваційно-інвестиційного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодні органи державної влади, власники приватних сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств акцентують свою увагу та акумулюють кошти для вирішення проблем інноваційно-інвестиційного розвитку. Науковець І.В. Лобас зазначає: «В умовах суттєвого загострення боротьби за ринки збуту, обмеженості доступу до фінансових ресурсів найбільші шанси на мінімізацію втрат та швидке відновлення економічних показників матимуть насамперед ті країни, яким удалося побудувати високоефективну економіку, засновану на постійному вдосконаленні виробничих процесів, створенні інноваційної продукції, оптимізації систем управління, високій інноваційній культурі населення загалом та управлінських кіл зокрема» [1, с. 39].

Але, на жаль, на практиці частіше зустрічаються ситуації провадження інвестиційної діяльності такими господарюючими суб'єктами, які не мають достатнього рівня компетентності й навичок у своїх працівників, а також задовільного матеріально-технічного забезпечення. Унаслідок цього може виникнути загроза деформації, економічного просідання та руйнування структури національної економіки через те, що розвиток, який базується на застарілому технічному устрої, не може гарантувати позитивних зрушень. О.В. Крисальний наголошує: «Без інноваційного напрямку інвестицій не може відбутися становлення якісно-кількісного економічного зростання в країні» [2, с. 46]. Усе це зумовлює необхідність дослідження інвестиційно-інноваційних процесів в аграрному секторі як головної ланки в економіці країни.

Сьогодні мало досліджене питання інноваційних та інвестиційних процесів у розрізі підприємницької діяльності. Українське законодавство не дає тлумачення таких економічних категорій, як «інноваційний процес» та «інвестиційний процес». Одна частина дослідників ототожнює поняття інноваційно-інвестиційного процесу та інноваційно-інвестиційної діяльності, інша ж, навпаки, вважає їх різними. Але й ті науковці, що вважають ці поняття відмінними, не дійшли однієї думки: чи процес є складовою частиною діяльності, чи навпаки.

У Законі України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 16.10.2020 зазначається, що інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [3].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 05.12.2012 зазначено, що інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [4].

Учені-економісти виділяють різні підходи до розкриття сутності цих двох понять. Так, П.Н. Завлін

уважає, що інноваційний процес – це процес перетворення наукового знання в інновацію, який можна представити як послідовний ланцюг подій, у ході яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги і поширюється за практичного використання. Цей процес не закінчується й після впровадження інновації у виробництво, бо у міру поширення вона вдосконалюється, робиться ефективнішою, набуває раніше невідомих споживчих властивостей [5, с. 45]. Л.А. Євсєєва, своєю чергою, доходить висновку, що інноваційний процес – діяльність зі створення, реалізації й поширення інновацій у суспільному виробництві а саме створення готової до вживання розробки, що пройшла всі стадії перевірки на виробництві й у споживача [6, с. 59].

Б.В. Губський визначає інвестиційний процес як багатосторонню діяльність усіх учасників ринкової економіки у нарощуванні капіталу, яка безпосередньо пов'язана з динамічним розвитком економічної системи у цілому [7, с. 49]. Д.Л. Левчинський вважає, що інвестиційний процес – це сукупність послідовних дій із залучення інвестора (або їх сукупності) до об'єкта інвестицій із метою досягнення ефективного соціально-економічного розвитку економічної системи на основі узгодження інтересів учасників цього процесу, результатами якого є будь-який корисний соціально-економічний ефект (відновлення функціонуючого реального капіталу, отримання прибутку, проведення структурних перетворень в економіці країни або регіону тощо) [8, с. 19].

Ми вважаємо, що інноваційно-інвестиційний процес – це процес здійснення практичних дій, які спрямовані на впровадження результатів наукових досліджень та розробок і випуск на ринки збуту нових конкурентних товарів, робіт і послуг шляхом реалізації інвестицій.

Сучасне світове сільське господарство завдяки еволюційному розвитку технологій знаходиться на високотехнологічному етапі свого існування. Усі країни світу орієнтовані на використання екологічних природних ресурсів: енергії сонця, води, вітру та землі, технологій точного землеробства, зокрема генно-модифікованої продукції, нанобіотехнологічних розробок, позагрунтового вирощування рослин, систем супутникової навігації, роботів, безпілотних літальних апаратів та ін. [9, с. 185]. За рахунок використання таких сучасних технологій виробники сільськогосподарської продукції матимуть змогу отримувати більші прибутки, мати вищий рівень економічної стабільності та спрямовані на:

– підвищення ефективності управління та реалізації сільськогосподарських процесів на всіх етапах створення доданої вартості, зниження ризиків й обмеження вразливості внаслідок зовнішніх впливів (від поломки технічних засобів до негод, посухи, хвороб тощо);

– формування сільськогосподарських екосистем, що включають інтегровані мережі, які об'єднують цифрові дані, отримані в режимі реального часу як із внутрішніх джерел (показання фермерських датчиків), так і з зовнішніх (наданих іншими учасниками екосистеми) для прийняття ефективних управлінських рішень, а також об'єднують учасників екосис-

Таблиця 1

Динаміка основних показників розвитку аграрного сектору економіки України за 2015–2019 рр.

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Валова додана вартість сільського господарства, лісового та рибного господарства в загальному обсязі валової доданої вартості, млн грн	239806	279701	303949	361173	358072
Основні засоби сільського господарства, лісового та рибного господарства в загальній їх кількості, млн грн	210169	270467	341622	407146	376592
Кількість найманих працівників сільського господарства, лісового та рибного господарства в загальній їх кількості, тис осіб	569,4	583,4	558,1	545,7	523,7

Джерело: складено за даними [11]

теми, щоб забезпечити ефективність ланцюга доданої вартості;

– цифровізацію сільськогосподарської техніки з використанням сучасних технічних засобів: датчиків, сенсорних приладів, які є найбільшими генераторами даних [10].

Сільське господарство впродовж великого проміжку часу залишається основним сировинним джерелом виробничих процесів у національній економіці. Аналізуючи основні показники розвитку аграрного сектору економіки України, спостерігаємо їх зростання у 2019 р. порівняно з 2015 р. та зниження відносно 2018 р. (табл. 1).

Підтримка держави в напрямі нарощення інвестиційно-інноваційного забезпечення аграрного сектору має передбачати не лише виділення бюджетних коштів. Обов'язковими мають стати програми соціально-роз'яснювального характеру, визначеного в законодавчому порядку стимулювання учасників таких програм, створення сприятливого для інвестування середовища. У сучасних умовах інноваційна політика державної підтримки повинна бути спрямована на створення економічних, правових, організаційних основ для розвитку інноваційної діяльності в галузях економіки, забезпечення ефективного використання результатів науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможності продукції, вирішення завдань соціально-економічного розвитку, отримання ефекту від запровадження зазначених важелів [12, с. 106].

Євроінтеграція України зумовлює необхідність формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку сільського господарства. Така модель повинна бути спрямована на здійснення інноваційного прориву і вихід сільського господарства на європейські соціально-економічні параметри розвитку; у ній має бути визначено механізм реалізації, розроблено концепцію переходу аграрної економіки до інноваційної моделі розвитку, створено систему підготовки спеціалістів для основних галузей високотехнологічного виробництва, визначено джерела фінансування заходів щодо створення та функціонування інноваційної системи галузі [13, с. 105]. Велику роль у системі забезпечення розвитку економіки країни у цілому відіграє налагодження безперервності та адаптивності процесів інноваційно-інвестиційного спрямування в ефективному функціонуванні аграрного сектору економіки. Варто відзначити важливість провадження вітчизняних наукових досліджень у даному напрямі та вивчення світового досвіду ефективної реалізації інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному секторі.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Змістовність проведених досліджень і отриманих результатів підкріплює той факт, що узагальнені положення проведеної роботи можуть бути використані під час розроблення, вибору чи опрацювання інноваційно-інвестиційної програми розвитку аграрного сектору економіки України з урахуванням особливостей та специфіки галузі. У системі стратегічного забезпечення розвитку інноваційно-інвестиційних процесів є формування теоретико-методологічної концептуальних основ, які враховуватимуть: базові теоретико-методологічні положення сутності та значення таких процесів, тенденції інноваційно-інвестиційного забезпечення в частині розвитку сільськогосподарських підприємств; розрахунок та формування портфеля інноваційно-інвестиційних кошторисів у контексті аграрного сектору та методології оцінки ефективності й результативності в сучасних умовах господарювання з метою стабілізації та нарощення конкурентоспроможності агропромислового комплексу.

Бібліографічний список:

1. Лобас І.В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики України *Державне управління: теорія та практика*. 2011. № 2. С. 1–7. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lobas.pdf> (дата звернення: 19.01.2021).
2. Борщ Л.М. Інновації та інвестиції в реальному секторі економіки: перспективи розвитку. *Економіка ринкових відносин*. 2008. № 2. С. 44–51.
3. Про інвестиційну діяльність : Закон України № 1560-XII від 04.07.2002. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 20.01.2021).
4. Про інноваційну діяльність : Закон України № 40-IV від 05.12.2012. Дата оновлення: 05.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 20.01.2021).
5. Завлин П.Н. Инновационная деятельность в современных условиях. *Инновации*. 2001. № 8. С. 45.
6. Евсеева Л.А., Сергеев А.Ф. Стратегия инновационной деятельности за рубежом. *Инновации*. 2002. № 4. С. 59.
7. Губський Б.В. Інвестиційні процеси у глобальному середовищі. Київ : Наукова думка, 2012. 390 с.
8. Левчинський Д.Л. Суть та економічна природа інвестицій та інвестиційного процесу. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 2. 138 с.
9. Маренич Т.Г., Крутько М.А., Бірченко Н.О. Основні засади інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК України. *Вісник ХНТУСГ. Економічні науки*. Вип. 206. С. 184–193. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/handle/123456789/10411> (дата звернення: 20.01.2021).
10. Науково-аналітична доповідь «Інноваційна діяльність в Україні в 2019 році». URL: <https://mon.gov.ua/storage/>

- app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf (дата звернення: 20.01.2020).
11. Сільське господарство України : статистичний збірник. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2019.pdf (дата звернення: 19.01.2020).
 12. Кіпіоро І.М. Удосконалення державної підтримки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності у сільському господарстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 7. Ч. 3. С. 44–47. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_07/122.pdf (дата звернення: 19.01.2021).
 13. Павленко І.І. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2015. № 1(30). С. 104–113. DOI: 10.32317/2221-1055.201811009
- References:**
1. Lobas, I. (2011). Osoblyvosti innovacijno-investycijnoji polityky Ukrainy [Features of innovation and investment policy of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnja: teorija ta praktyka*, [online], no. 2, pp. 1–7. Available at: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lobas.pdf> (accessed 19 January 2021).
 2. Borshh, L. (2008). Innovacii ta investyciji v realnomu sektori ekonomiky: perspektvy rozvytku. *Ekonomika rynkovykh vidnosyn*, no. 2, pp. 44–51.
 3. Pro investycijnu dijalnistj: Zakon Ukrainy 1560-XII vid 04.07.2002 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (accessed 20 January 2021).
 4. Pro innovacijnu dijalnistj: Zakon Ukrainy 40-IV vid 05.12.2012. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (accessed 20 January 2021).
 5. Zavlin, P. (2001). Innovatsionnaya deyatelnost' v sovremnykh usloviyakh. *Innovatsii*, no. 8, p. 45.
 6. Evseeva, L. and Sergeev, A. (2002). Strategiya innovatsionnoy deyatelnosti za rubezhom. *Innovatsii*, no. 4, p. 59.
 7. Ghubsjkyj, B. (2012). Investycijni Procesy U Ghlobalnomu Seredovyshhi. *Naukova dumka*, p. 390.
 8. Levchynsjkyj, D. (2011). *Sutj Ta Ekonomichna Pryroda Investycij Ta Investycijnogho Procesu*. 2nd ed. Mekhanizm rehuljuvannja ekonomiky, p. 138.
 9. Marenych, T., Krutjko, M. and Birchenko, N. (2019). Osnovni zasady innovacijno-investycijnoji dijalnosti v APK Ukrainy [Basic principles of innovation and investment activity in the agro-industrial complex of Ukraine]. *Visnyk KhNTUSGh. Ekonomichni nauky*, [online], vol. 206, pp. 184–193. Available at: <http://dspace.khntusg.com.ua/handle/123456789/10411> (accessed 20 January 2021).
 10. Naukovo-Analitychna Dopovidj «Innovacijna Dijalnistj v Ukraini v 2019 Roci» (2019) [online]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/2020/08/za-2019-1-1.pdf> (accessed 20 January 2021).
 11. Siljsjke Ghospodarstvo Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk (2019). Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2019.pdf (accessed 19 January 2021).
 12. Kipioro, I. (2014). Udoskonalennja derzhavnoji pidtrymky rozvytku investycijno-innovacijnoji dijalnosti u siljsjkomu ghospodarstvi [Improving state support for the development of investment and innovation activities in agriculture]. *Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu*, [online], no. 7(3), pp. 44–47. Available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_07/122.pdf (accessed 19 January 2021).
 13. Pavlenko, I. (2015). Innovacijno-investycijne zabezpechennja rozvytku siljsjkogho ghospodarstva v Ukraini [Innovation and investment support for agricultural development in Ukraine]. *Teoretychni ta prykladni pytannja ekonomiky*, no. 1(30), pp. 104–113. DOI: 10.32317/2221-1055.201811009